

Готови ли сме да приемем всяко дете в училище

Резюме на резултатите от национално представително проучване сред учителите от 1 до 8 клас проведено по поръчка на Център за приобщаващо образование от социологическа агенция Глобал Метрикс сред 311 учители в цялата страна в периода 6-20 юни 2015 г.

Една трета от учителите категорично подкрепят приобщаващото образование (32,5%), други 32,5% го подкрепят отчасти, а 22% заемат междинна позиция. Едва 13% от учителите застават на другия полюс и отхвърлят приобщаващото образование като философия. За устойчиво налагане на принципите на приобщаващо образование е необходима допълнителна работа, обучения и обмен на опит между учителите, разработване на специализирани учебни материали и модели на работа, които да им помогнат да се справят в разнообразните ситуации, пред които са изправени при наличие в класа на деца със специфични нужди.

Нагласи към учениците с различни затруднения

За голяма част от учителите, приобщаващото образование е само за учениците със специални образователни потребности (62,4%), според 44% то е за децата в риск, според 31% то е за децата от различен етнически произход или с майчин език, различен от български, а според 29% приобщаващото образование е за всички деца.

Средните оценки във въпросите, касаещи приобщаването на деца с различни затруднения показват, че учителите са най-толерантни към деца, които имат затруднения или увреждания, които не биха повлияли на учебния процес като цяло. Това са по-срамежливи деца, деца с трудности при изразяване, деца, които се придвижват по-трудно и такива, които са изостанали с учебния материал с една година. Много важен е и фактът, че съществуват разлики в средните оценки между учителите с опит и учителите без опит с деца със специални образователни потребности. Учителите с опит с подобни деца показват по-голяма степен на приемане и готовност да обучават учениците със специфични нужди.

Значително нарастват резервите към деца, които имат сериозни поведенчески проблеми. Именно поведението е сред основните проблеми и при двете групи деца, приемани най-трудно от учителите. Това са деца, които проявяват физическа агресия и такива, които не могат да контролират поведението си. Основните страхове за учителите са, че те няма да могат да се

справят с осигуряването на нормален учебен процес и сигурност за всички деца. И тук отново резултатите показват, че учителите без опит с деца със специални образователни потребности са по-резервирани, докато учителите, които имат опит с деца със специални образователни потребности изразяват по-висока подкрепа за приемане.

Академични затруднения

Преобладаващата част от учителите (82% и 67% респективно) споделят мнението, че учениците, които срещат трудности в устното изразяване на мислите си и учениците, които изостават с 1 година в академичните си постижения трябва да бъдат в обща класна стая с всички деца. Подкрепата спада, когато изоставането е с 2 години (55% от учителите смятат, че тези ученици трябва да се обучават отделно) и в случаите, когато учениците имат нужда от индивидуални учебни програми по четене и математика (53% от учителите смятат, че в този случай учениците трябва да се обучават отделно).

Социални затруднения

Мнозинството от учителите в България се съгласяват, че срамежливите ученици (91% подкрепа), както и отсъстващите често (78% подкрепа), трябва да се обучават наравно с всички деца. Налице е поляризация на мненията относно това дали учениците, които се нуждаят от обучаване в умения за самообслужване и ежедневни дейности, трябва да са в обща класна стая с всички деца (48% от учителите подкрепят твърдението, а 46% са против).

Физически и сензорни увреждания

По-голямата част от учителите (75-76%) подкрепят твърдението, че децата, които не могат да се движат без помощ от друг човек или имат труден за разбиране говор, трябва да се обучават в обща класна стая с всички ученици. Положителна нагласа спрямо приобщаването на учениците, които вместо стандартен шрифт използват Брайловата азбука, за да четат, както и на тези, които използват езика на жестовете или комуникационни табла, имат съответно 52% и 51% от българските учители. Само 36% от учителите са на мнение, че в обща класна стая с всички деца трябва да бъдат учениците, които не могат да възприемат слухово речта. Тези нагласи показват, че подкрепата спада, когато децата имат нужда от специфични помощни средства и подходи, за които учителите не се чувстват подготвени. Това е пряко свързано и с невъзможността им да планират и осъществяват учебния процес при деца с такива специфични нужди.

Поведенчески затруднения

По-голяма част от учителите (съответно 72% и 63%) изразяват несъгласие учениците, които не могат да контролират поведението си и пречат на работата, както и тези, които са физически агресивни, да бъдат в обща класна стая с всички деца. Според малко повече от половината учители в България (52-53%), вербално агресивните и учениците, които не спазват правилата за поведение, не би трябвало да бъдат в обща класна стая с всички деца.

Самооценка по отношение на работата с различни ученици

Учителите вярват в своите способности и в ролята на различните методи на обучение. 86% от педагозите смятат, че когато учениците показват по-добри от обичайните резултати, това се дължи на допълнително положените от учителите усилия, а 88% подкрепят твърдението, че подобрите от обичайните оценки са следствие от откриването на по-ефективни методи за обучение. Мнозинството от педагозите в България (88%-92%) споделят мнението, че доброто представяне на учениците (например по-високите оценки от обичайните или повишаването на оценките в класа, по-бързото овладяване на нови теми) е резултат от по-ефективните методи за обучение, използвани от учителите. 92% от учителите се съгласяват, че ефективността им като преподаватели е следствие от педагогическата им подготовка и опит. Над 80% от учителите изразяват увереност, че могат да подобрят запаметяването на забравена информация от предходни уроци в следващите теми, а също и да определят нивото на трудност на задачите, с които учениците не са се справили.

При срещнати затруднения от учениците, почти всички от учителите (90%) смятат, че успяват да пригледят задачата към тяхното ниво и са на мнение, че имат достатъчно подготовка, за да се справят с приблизително всяка обучителна трудност. Педагозите също смятат, че когато наистина се постараят и положат усилия, могат да помогнат и на учениците, които срещат най-сериозни трудности (83%). Също толкова (83%) от учителите са уверени, че разполагат с техники, с които да върнат към учебния процес учениците, които шумят.

Въпреки това, 79% се съгласяват, че дори учителите с добри преподавателски способности могат да се окажат неспособни да достигнат до някои ученици. Повече от половината педагози (56%) смятат, че времето прекарано в училище може да влияе в по-малка степен на учениците в сравнение с влиянието на домашната среда, а 92% вярват, че биха постигнали повече с учениците, ако и родителите им правят повече за тях. Освен училищната среда и ефективността

на учителите, влиянието на семейството е сред факторите, оказващи въздействие върху академичните постижения на учениците. Според педагозите, влиянието на домашната среда може да бъде преодоляна по-трудно. Аналогично на това, 86% от преподавателите смятат, че ако не се възпитават в къщи, учениците не могат да възприемат правилата в училище.

Все още има много стъпки, които трябва да бъдат извървени, за да може приобщаването да се случва по най-благоприятния начин. Въпреки декларираната професионална подготвеност, все още учителите не владеят добре специфични подходи за работа с деца, които имат нужда от допълнителна подкрепа в обща класна стая.

В допълнение, изследванията показват, че първият по важност фактор, който определя добруването на детето, това то да се чувства спокойно и да уважава себе си, не е социалният му статус, не е неговото интелектуално представяне, а емоционалното му състояние. В този контекст, отношението на възрастните и приемането на всяко различие при децата е от изключителна важност за това децата ни да растат спокойни и уверени.

Мотивация на учителите

Сред факторите, които биха мотивирали учителите за развиване на модела на приобщаващото образование освен заплащането (60%) са гъвкави учебни програми (47%), допълнителна подкрепа от помощник учител или ресурсен учител (42%), броя ученици в паралелка (42%) и наличие на допълнителни учебни материали и помагала (30%), специализирани обучения (22%).

Постоянното присъствие на ресурсен учител в училище е много важно за обучението на децата със специални образователни потребности. На това мнение са над 90% учителите, при това подкрепата е висока, както сред учителите, които имат опит с деца със специални образователни потребности, така и сред тези, които нямат подобен опит (над 85%).

Малко по-противоречиво се приема предложението за присъствие на втори учител в класната стая, заедно с основния учител. Тук мненията се поляризират като 51% от учителите биха приели тази възможност и биха си сътрудничили с втория учител, 22% подкрепят идеята по принцип, но не биха искали те лично да имат втори учител в своя клас, а 25% не подкрепят идеята, защото това според тях нарушава учебния процес и разсейва децата.

Макар и учителите да се гордеят със своята професия (24% много горд и 49% по-скоро горд), по-малко от половината биха препоръчали учителското поприще на младите хора (13% - бих

препоръчал със сигурност и 32% по-скоро бих препоръчал). Тези резултати показват разочарование от признанието, което учителската професия получава и загубата на престиж и позиции в обществото. Изграждането на вътрешни механизми за отчитане на постиженията и резултатите от работата на учителите, както и подходяща обратна връзка би помогнала за подобряване на мотивацията на учителите и усещането им за удовлетвореност от учителския труд.

Въпреки трудното намиране на лична удовлетвореност и признание, три четвърти от учителите биха повторили своето решение и биха станали отново учители, ако сега трябва да избират пак своята професия (35% - със сигурност и 37% - по-скоро да). Едва една четвърт от учителите не биха станали отново преподаватели като само 4% твърдят това с категоричност (по-скоро не – 20%, категорично не – 4%).

Това, което можем да видим или чуем в двора или в коридорите на училището е резултат от всичко, което възрастните създават в останалите сфери на всекидневния и обществен живот и общуването помежду си. Сред най-големите проблеми учителите посочват чувството за безнаказаност сред учениците (51%), липсата на дисциплина (48%), физическата агресия (45%), лоши обноски и лошо възпитание (37%), вербална агресия (36%) следвана от липса на разбирателство и толерантност между децата (29%). Тези проблеми до голяма степен са резултат от моделите на поведение и общуване между възрастните, които подрастващите наблюдават.

Сред специфичните за образователната система проблеми, учителите посочват незаинтересованост на учениците от учебния материал (49%) и сложно и труднодостъпно учебно съдържание (31%).

Образователната система в България все още не е адаптирала в еднаква степен онези методи и модели на училищния живот, които биха довели до намаляване на агресията, насърчаване на разбирателството между учениците, развиване на качества като умения за самоорганизиране, които според много изследователи се оказват по-важни за напредъка на детето от интелектуалните способности.

Въпреки трудностите, пред които са изправени, българските учители виждат себе си по-скоро като вдъхновители, мотивиращи своите ученици (83%), а не като преносители само на знания и факти.